

Hållbart Matsystems återkoppling till Klimatpolitiska rådet

Förslag på politiska styrmedel för rapporten 2025 med fokus på
framtidens klimatneutrala och växtbaserade jordbruk

**Hållbart
Matsystem**

Linda Lindström och Jonas Norberg
www.hallbartmatsystem.se

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Problembeskrivning av svensk livsmedelspolitik	3
2.1 Livsmedelsstrategin	3
2.2 Livsmedelspolitiska rådet	3
2.3 Sveriges bristande livsmedelssäkerhet	3
2.4 EU:s klimatskadliga subventioner	4
3. Bakgrund med lösningar av svensk livsmedelspolitik - EU-kommissionens och Nordiska ministerrådets förslag på livsmedelspolitik	4
4. Våra förslag på styrmedel för att uppnå klimatneutralt jordbruk	5
4.1 Köttskatt	5
4.2 Sänkt moms på frukt, grönt, spannmål och baljväxter för humankonsumtion	5
4.3 Omställningsstöd till djurbönder	5
4.4 Stöd växtbaserad livsmedelsproduktion	6
4.5 Cellodlat kött för humankonsumtion och djurfoder	6
4.6 Biodrivmedel	6
4.7 Informationskampanjer	7
4.8 Upphandling i offentlig måltidsverksamheter	7
4.9 Förbud marknadsföring av animaliska produkter	7
5. Vad Klimatpolitiska rådet bör rekommendera regeringen	8
6. Kontaktinformation	8

1. Inledning

Vi på den ideella tankesmedjan Hållbart Matsystem arbetar för att skapa ett klimatneutralt och hållbart matsystem. Därför presenterar vi enbart vetenskapligt grundade förslag på mat- och klimatpolitik till Klimatpolitiska rådet. Ett klimatneutralt jordbruk kräver även fossilfria drivmedel, vilket dock ligger utanför vår expertis.

Livsmedelssäkerheten är en avgörande fråga för Sverige, och ett växtbaserat jordbruk stärker vår självförsörjningsgrad. När vi minskar beroendet av importerade livsmedel ökar vi vår motståndskraft mot globala kriser.

Vi stödjer Klimatpolitiska rådets krav på att Sverige snabbt ska ställa om till ett klimatneutralt jordbruk. För att detta ska bli möjligt är det viktigt att tydligt förklara *hur* omställningen ska genomföras, något som tyvärr saknades i rapporten 2024.

Parisavtalets mål är ouppnåeliga utan en radikal omställning av jordbruket. Sverige har potential att leda denna utveckling och visa vägen mot ett klimatneutralt, växtbaserat livsmedelssystem.

Både Europeiska kommissionens vetenskapliga rådgivare¹ och Nordiska ministerrådet² har identifierat dagens livsmedelssystem som en avgörande klimatfråga. Baserat på deras omfattande analyser har vi på Hållbart Matsystem utvecklat förslag på konkreta styrmedel, framför allt en **köttskatt**, för att påskynda övergången till ett klimatneutralt matsystem.

Omställningen till växtbaserad matproduktion är avgörande för att uppnå ett klimatneutralt jordbruk. Detta understryks av en ny omfattande studie i tidskriften Nature³ som visar att hela 84 procent av livsmedelssektorns växthusgasutsläpp inom EU härstammar från animalieproduktionen.

Idag står maten för cirka 1,8 ton koldioxidkvalenter per person och år i Sverige. En övergång till växtbaserad kost är nödvändig för att minska utsläppen till så lite som 0,3 ton per person och år till 2050, enligt Naturvårdsverkets rapport *Hållbara konsumtionsmönster*⁴.

Enligt RISE klimatdatabas för livsmedel orsakar svenskt nötkött ungefär 70 gånger mer växthusgasutsläpp än bönor⁵.

Den nyligen publicerade forskningsstudien *Opportunities for carbon sequestration from removing or intensifying pasture-based beef production*⁶ visar också den enorma potentialen i att låta betesmarker återgå till skog – så kallad rewilding. En global minskning av nötköttsproduktionen med 13 procent, på betesmarker som kan återbeskogas, skulle kunna frigöra tillräckligt med mark för att binda 125 miljarder ton koldioxid – motsvarande mer än de globala fossila koldioxidutsläppen under perioden 2021–2023.

Enligt Miljödepartementets rapport *Sweden's Methane Action Plan*⁷ stod idisslare för 64,4 procent av Sveriges totala metanutsläpp 2020. Internationella energirådet (IEA)⁸ rapporterar att metan har orsakat 30 procent av den globala uppvärmningen sedan industrialiseringen.

Klimatneutral, växtbaserad mat är dessutom hälsosam, vilket är avgörande för dess politiska genomförbarhet. Den största organisationen för närings- och kostexperter i USA, Academy of Nutrition and Dietetics⁹, fastslår att en välplanerad växtbaserad kost är hälsosam, näringsmässigt adekvat och kan ge hälsofördelar vid förebyggande och behandling av vissa sjukdomar. Den är lämplig för individer i alla livsstadier, inklusive graviditet, amning, spädbarnsålder, barndom och tonåren, samt för idrottare.

¹EU-kommissionens vetenskapliga rådgivare. [Towards sustainable food consumption - Promoting healthy, affordable and sustainable food consumption choices](#)

²Nordiska ministerrådet. [Policy tools for sustainable and healthy eating – Enabling a food transition in the Nordic countries](#)

³Nature. [Over 80% of the European Union's Common Agricultural Policy supports emissions-intensive animal products](#)

⁴Naturvårdsverket. [Hållbara konsumtionsmönster](#)

⁵RISE klimatdatabas. [Öppna listan – ett utdrag från RISE klimatdatabas för livsmedel](#)

⁶Proceedings of the National Academy of Sciences. [Opportunities for carbon sequestration from removing or intensifying pasture-based beef production](#)

⁷Miljödepartementet. [Sweden's Methane Action Plan](#)

⁸Internationella energirådet. [Methane and climate change](#)

⁹American Dietetic Association. [Position of the American Dietetic Association: vegetarian diets](#)

2. Problembeskrivning av svensk livsmedelspolitik

2.1 Livsmedelsstrategin

Sveriges livsmedelsstrategi¹⁰ utgör ett allvarligt hinder för att uppnå ett klimatneutralt matsystem, eftersom den prioriterar en ökad animalieproduktion fram till 2030. Denna inriktning har lett till konkreta konsekvenser: regeringen har avvisat både de nya Nordiska näringsrekommendationerna (NNR2023)¹¹ förslag om huvudsakligen växtbaserade kostråd och Nordiska ministerrådets förslag om att införa en köttskatt.

Med tanke på de omfattande klimateffekterna bör Klimatpolitiska rådet agera och kräva en revidering av livsmedelsstrategin. Fokus behöver flyttas från ökad animalieproduktion till utvecklingen av ett klimatneutralt och växtbaserat livsmedelssystem.

2.2 Livsmedelspolitiska rådet

Livsmedelspolitiska rådet¹² ska hjälpa regeringen att implementera livsmedelsstrategin fram till 2030. Dess nuvarande sammansättning utgör dock ett allvarligt hinder för genomförandet av ett klimatneutralt jordbruk. Rådet, som ska samarbeta med regeringen i dessa frågor, domineras idag av företrädare för kött- och sockerindustrin och har utsetts av landsbygdsminister Peter Kullgren (KD).

Medlemmarna representerar stora livsmedelsorganisationer som Arla Foods, HK Scan, Lantmännen, Kronfågel, Santa Maria, Orkla, Cloetta, Pågen, Spendrups, Coca-Cola, Livsmedelsföretagen och LRF. Denna sammansättning tenderar att styra regeringens beslut mot industrins **vinstintressen** snarare än att främja klimatet, folkhälsan och miljön, vilket utgör ett allvarligt hot mot allmänintresset.

Klimatpolitiska rådet bör därför kräva att regeringen omstrukturerar Livsmedelspolitiska rådet. Den nya sammansättningen bör domineras av oberoende experter med vetenskaplig kompetens inom klimat- och livsmedelsfrågor, folkhälsa, miljövetenskap och hållbar livsmedelsproduktion.

2.3 Sveriges bristande livsmedelssäkerhet

För att stärka livsmedelssäkerheten i Sverige bör vi fokusera på att öka den inhemska produktionen av spannmål och baljväxter för humankonsumtion. Dessa grödor minskar vårt importberoende, är enklare att lagra och kräver betydligt mindre resurser än animaliska produkter.

En studie från Oxford University *Reducing food's environmental impacts through producers and consumers*¹³ visar att animalieproduktionen upptar 83 procent av världens odlingsmark men bidrar endast med 18 procent av kalorierna i vår kost. Detta ineffektiva resursutnyttjande är ohållbart, särskilt i kristider när varje kalori är viktig.

Sverige bör gå i bräschen för denna utveckling för att öka vår självförsörjningsgrad och stärka konkurrenskraften. Det animaliska jordbruket är starkt beroende av importerat kraftfoder, vilket gör oss extremt sårbara.

Tillsammans med våra förslag på styrmedel för att uppnå ett klimatneutralt jordbruk, som presenteras under punkt 4, behöver vi bygga upp strategiska lager av spannmål och baljväxter samt informera allmänheten om vikten av att ha egna lager för ett års förbrukning.

När vi fokuserar på växtbaserad matproduktion ökar självförsörjningsgraden, minskar klimatpåverkan och vi stärker vår beredskap inför framtida kriser såsom krig, naturkatastrofer och extremväder.

¹⁰Regeringen. [En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet](#)

¹¹Nordiska ministerrådet. [Nordiska näringsrekommendationerna 2023](#)

¹²Regeringen. [Livsmedelsstrategin 2.0 tema för första mötet med Livsmedelspolitiska rådet](#)

¹³Science. [Reducing food's environmental impacts through producers and consumers](#)

2.4 EU:s klimatskadliga subventioner

En nyligen publicerad studie i Nature *Over 80% of the European Union's Common Agricultural Policy supports emissions-intensive animal products*¹⁴ avslöjar att en fjärdedel av EU:s totala budget används för att subventionera klimatskadliga djurprodukter. Studien visar att 82 procent av EU:s jordbruksstöd går till produktion av kött, mejeriprodukter och ägg, vilka står för 84 procent av de växthusgasutsläpp som kopplas till EU:s matproduktion.

Klimatpolitiska rådet bör tydligt uppmana regeringen att verka för att EU ställer om sin jordbrukspolitik så att subventionerna till animalieproduktion tas bort. En del av dessa medel bör användas som *omställningsstöd till djurbönder* som övergår till ett klimatneutralt, växtbaserat jordbruk.

3. Bakgrund med lösningar av svensk livsmedelspolitik - EU-kommissionens vetenskapliga rådgivare och Nordiska ministerrådets förslag på livsmedelspolitik

Både EU-kommissionens vetenskapliga rådgivare och Nordiska ministerrådet har nyligen presenterat rapporter som betonar det akuta behovet av kraftfulla politiska åtgärder för att främja hållbara och hälsosamma matvanor i Europa och Norden.

En central rekommendation är införandet av en köttskatt för att minska konsumtionen av animaliska produkter. Genom att beskatta rött och processat kött samt produkter med höga halter av ohälsosamma fetter, salt och socker, och samtidigt subventionera klimatsmarta hälsosamma alternativ som frukt och grönsaker, hoppas de styra konsumenternas val mot mer hållbara alternativ.

De framhåller den offentliga sektorns nyckelroll i övergången till växtbaserad mat. De rekommenderar även att medlemsländerna inför riktlinjer för hur butiker och restauranger presenterar och tillgängliggör sitt utbud. Målet är att göra hälsosamma och klimatsmarta alternativ både synliga och attraktiva för konsumenterna.

För att ytterligare främja hållbara matvanor rekommenderas restriktioner för marknadsföring av ohälsosamma och ohållbara livsmedel, särskilt riktad till barn och unga. Slutligen betonas vikten av samarbete mellan EU-länderna och inom Norden för att implementera effektiva politiska åtgärder och dela bästa praxis för en hållbar framtid.

¹⁴Nature. [Over 80% of the European Union's Common Agricultural Policy supports emissions-intensive animal products](#)

4. Våra förslag på styrmedel för att uppnå klimatneutralt jordbruk

Med utgångspunkt huvudsakligen i EU-kommissionens vetenskapliga rådgivares och Nordiska ministerrådets förslag på styrmedel vill vi presentera våra egna förslag för att uppnå ett klimatneutralt jordbruk.

4.1 Köttskatt

En köttskatt är en avgift på kött och andra animaliska produkter med syftet att hjälpa människor att fatta hållbara beslut samt kompensera för köttkonsumtionens enorma externa kostnader för växthusgasutsläpp.

Köttskatt är ett effektivt styrmedel som fungerar enligt EU-kommissionens vetenskapliga rådgivare och Nordiska ministerrådet. Eftersom varje produkt har en priselasticitet (förändrad efterfrågan vid förändrat pris), påverkar skatten konsumtionen. Om priselasticiteten för kött till exempel är -0,8, innebär det att en köttskatt på 1 procent minskar köttkonsumtionen med 0,8 procent.

En köttskatt på 10 kronor per kilo skulle procentuellt sett slå hårdare mot billigt importerat kött. Eftersom skatten utgör en större del av priset på billigare produkter, blir prisökningen mer märkbar för dessa varor. Detta leder till en minskning av den totala köttkonsumtionen i Sverige samtidigt som marknadsandelen för utländskt kött minskar.

Det är viktigt med en vetenskapligt förankrad köttskatt där nötkött, som orsakar de högsta växthusgasutsläppen, beskattas mest.

Införandet av en köttskatt behöver inte automatiskt leda till ett ökat totalt skattetryck. Ofta kombineras förslag på köttskatt med en sänkning av moms på klimatneutral växtbaserad mat. Denna strategi kan resultera i ett oförändrat totalt skattetryck samtidigt som den uppmuntrar konsumenter att välja hållbara alternativ.

En köttskatt ligger i linje med "Polluter Pay"-principen, vilket innebär att de som orsakar negativa effekter på samhället ska stå för kostnaderna. Djurhållning medför enorma externa klimatkostnader, och en köttskatt kan bidra till att internalisera dessa kostnader i priset på kött, vilket leder till en rättvisare prissättning.

Många forskare och miljöorganisationer förespråkar en köttskatt, men politiker tvekar. Enligt den stora konsumentundersökningen *European consumers support higher meat prices*¹⁵ från 2020 stödjer många västeuropeiska konsumenter en smart utformad köttskatt.

4.2 Sänkt moms på frukt, grönt, spannmål och baljväxter för humankonsumtion

Sänkt moms på frukt, grönsaker, spannmål och baljväxter för humankonsumtion är ett kraftfullt verktyg för att främja klimatvänliga kostval och minska växthusgasutsläppen. Den växtbaserade maten är betydligt mer resurseffektiv att producera jämfört med animaliska livsmedel, vilket gör att ett ökat intag kan bidra till att minska jordbrukets totala klimatpåverkan. Genom att sänka moms på dessa livsmedel blir de mer prisvärda och tillgängliga för fler, vilket kan underlätta för människor att välja en mer klimatsmart kost.

4.3 Omställningsstöd till djurbönder

Sveriges regering bör införa ett omställningsstöd för djurbönder som ställer om till växtbaserad produktion för humankonsumtion. Ett sådant stöd underlättar för lantbrukare att investera i nödvändig teknik, utbildning och infrastruktur för att odla frukt, grönt, spannmål och baljväxter.

Regeringen bör ansöka om finansiering från EU-kommissionen för detta ändamål. Nederländerna har fått EU-kommissionens godkännande för ett stödprogram värt cirka 700 miljoner euro¹⁶, avsett att hjälpa lantbrukare att sluta med djurhållning och övergå till hållbara produktionsmetoder.

¹⁵True Price Consumer Research Survey Results: France, Germany, The Netherlands. [European consumers support higher meat prices](#)

¹⁶Agriland. [€700m Dutch scheme approved for farmers to close livestock sites](#)

4.4 Stöd växtbaserad livsmedelsproduktion

Regeringen bör intensifiera stödet till forskning som möjliggör storskalig odling av baljväxter för humankonsumtion i Sverige. Baljväxter har ett högt proteininnehåll och naturlig kvävefixering, vilket minskar behovet av gödsel och därmed växthusgasutsläppen. Genom att anpassa olika baljväxtarter till svenska odlingsförhållanden stärker vi biodiversitet och livsmedelssäkerhet samt minskar importberoendet.

Redan 2021 lanserade den danska regeringen en handlingsplan¹⁷ för att främja växtbaserad livsmedelsproduktion som en del av den gröna omställningen, med målet att minska utsläppen av växthusgaser och bidra till att nå Danmarks klimatmål. Den danska regeringen identifierar baljväxters potential som en hållbar proteinkälla och satsar på att utveckla innovativa förädlingsmetoder. Handlingsplanen syftar till att inspirera till handlingskraft hos alla aktörer i livsmedelssystemet som påverkar danskarnas matval: från lantbrukare och livsmedelsproducenter till detaljhandeln, matleverantörer och exportmarknader – och konsumenterna på sina dagliga besök i mataffären.

4.5 Cellodlat kött för humankonsumtion och djurfoder

Med en växande befolkning och klimatförändringar står vi inför utmaningen att producera mat på ett hållbart sätt. Cellodlat kött är en viktig lösning, och Sverige samt EU bör godkänna det för både mänsklig konsumtion och djurfoder, eftersom det främjar klimat och miljö.

Storbritannien är på väg att bli det första landet i Europa som godkänner cellodlat kött för djurfoder¹⁸. En amerikansk studie visar att köttkonsumtionen hos hundar och katter står för 25–30 procent av köttproduktionens miljöpåverkan¹⁹ jämfört med människors konsumtion.

Länder som Singapore och Israel har redan godkänt cellodlade köttprodukter för mänsklig konsumtion, vilket visar på ett växande globalt intresse för cellodlat kött.

4.6 Biodrivmedel

Sverige importerar slakteriavfall i stor skala för att uppfylla reduktionsplikten, som kräver inblandning av "förnybara" drivmedel i bensin och diesel. Under 2021 bestod hela 68 procent av biodrivmedlen av HVO (hydrerade vegetabiliska oljor), som – trots det grovt vilseledande namnet – i huvudsak utgörs av slakteriavfall från grisar och nötkreatur²⁰.

- Andelen animaliska fetter i HVO var 76 procent.
- Andelen animaliska fetter i biobaserat jetbränsle (biojet) var 56 procent.

Det är absolut nödvändigt att fossila drivmedel fasas ut snabbt. Men EU:s mål om att 70 procent²¹ av allt flygbränsle ska vara "grönt" år 2050 väcker oro. En stor del av detta "gröna" bränsle kommer sannolikt att bestå av slakteriavfall, vilket innebär ett ökat stöd för den redan hårt subventionerade djurindustrin.

Att använda slakteriavfall som flygbränsle förstärker dessa allvarliga problem och subventionerar en ohållbar industri. Slakteriavfall kallas "restprodukt" men utgör i verkligheten en viktig inkomstkälla för djurindustrin, och ökad efterfrågan på detta avfall kommer att leda till ännu mer djurhållning och växthusgasutsläpp.

Regeringen bör förbjuda användningen av animaliska produkter i biodrivmedel för att förhindra ytterligare subventionering av köttindustrin. Dessutom bör regeringen belysa den allvarliga klimatpåverkan av att odla grödor för fordonbränsle, såsom spannmål som används för att framställa etanol.

Mat som odlas och subventioneras av EU bör gå till mänsklig konsumtion och inte brännas i motorer.

¹⁷Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. [Handlingsplan for plantebaserede fødevarer](#)

¹⁸Dagens PS. [Storbritannien tillåter labbodlat kött och Singapore och Israel har labbodlade produkter redan godkänts för mänsklig konsumtion](#)

¹⁹Public Library of Science. [Environmental impacts of food consumption by dogs and cats](#)

²⁰Energimyndigheten. [Drivmedel 2022. rapport från Energimyndigheten med mycket statistik](#)

²¹Europaparlamentet. [70% of jet fuels at EU airports will have to be green by 2050](#)

4.7 Informationskampanjer

Sveriges regering bör satsa på kraftfulla informationskampanjer som främjar klimatsmart och växtbaserad mat för att inspirera och underlätta för svensken att göra hållbara matval.

Kampanjerna bör lyfta fram de många fördelarna med en växtbaserad kost, både för klimatet och folkhälsan. De bör innehålla inspirerande och lättillgänglig information om hur man lagar god och näringsrik mat baserad på frukt, grönsaker, baljväxter, frön, nötter och fiberrika spannmål, samt ge tips på hur man kan minska matsvinnet.

SVT²², Lunds universitet²³ och Malmö stad²⁴ är föredömliga exempel som har infört en vegonorm vid tillfällen då anställda bjuds på mat.

4.8 Upphandling i offentliga måltidsverksamheter

Offentliga måltidsverksamheter, som skolor och sjukhus, spelar en avgörande roll i att forma våra matvanor och påverka klimatet. Därför bör växtbaserad mat vara en förutsättning i offentliga upphandlingar och innefatta tydliga kriterier som tar hänsyn till hela livsmedelskedjan, från produktion till avfallshantering.

De 11 allmänna sjukhusen i New York City är föredömliga exempel som valt att servera växtbaserad mat som standard²⁵.

4.9 Förbjud marknadsföring av animaliska produkter

Ett förbud skulle minska efterfrågan, främja hållbara alternativ och bidra till att uppnå Sveriges klimatmål. Genom att begränsa marknadsföringen av dessa produkter kan vi stärka en kultur där hälsosammare och mer miljövänliga val blir norm.

²²Journalisten. [SVT skärper klimatarbetet: Bara vegetarisk lunch](#)

²³Medarbetarwebben Lunds universitet. [Vegetariskt blir universitetets norm vid möten och konferenser](#)

²⁴Sydsvenskan. [Alla Malmö stads konferenser blir vegetariska](#)

²⁵Läkare för framtiden. "Över 1 miljon växtbaserade måltider serverade New York City-sjukhus"

5. Vad Klimatpolitiska rådet bör rekommendera regeringen

Baserat på vetenskapliga rön och internationella rekommendationer bör Klimatpolitiska rådet i sin rapport för 2025 tydligt och detaljerat rekommendera följande:

- Införa en differentierad köttskatt omedelbart
- Sänka momsens på frukt, grönt, spannmål och baljväxter för humankonsumtion
- Etablera omställningsstöd till djurbönder
- Anpassa offentliga måltider till växtbaserad norm
- Stärka livsmedelssäkerheten genom växtbaserad produktion
- Revidera livsmedelsstrategin med fokus på hållbarhet
- Omstrukturera Livsmedelspolitiska rådet
- Stödja och investera i växtbaserad livsmedelsproduktion
- Godkänna cellodlat kött för humankonsumtion och djurfoder
- Genomföra informationskampanjer om hållbar och växtbaserad kost
- Förbjuda marknadsföring av animaliska produkter
- Verka för förändring av EU:s jordbrukspolitik
- Förbjuda användning av animaliska produkter i biodrivmedel
- Främja "rewilding" och återbeskogning

Genom att ta ledningen i denna kritiska omställning kan Sverige inte bara uppfylla sina egna klimatmål utan också inspirera andra nationer att följa efter.

6. Kontaktinformation

Välkommen att höra av er vid frågor eller funderingar.

Linda Lindström och Jonas Norberg

Hållbart Matsystem

info@hallbartmatsystem.se

0730-231303 (Linda)